

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 6 maj 1909 kl. 4 e. m.

Sammanatta stats- och lagutskottets utlåtande i anledning af väckt motion om anslag till rättegångsbiträden att tillhandagå genom olycksfall i arbete skadade arbetare eller deras efterlevande för utbekommande af dem enligt lag tillkommande ersättning.

Till sammanatta stats- och lagutskottet har hänskjutits en inom Andra Kammaren af herrar *Larsson* i Göteborg och *Lindblad* väckt motion, n:o 51, af följande lydelse:

»Riksdagens Andra Kammare beslöt vid sistlidne års riksdag den 22 februari, det tacktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huru genom olycksfall i arbete skadade arbetare eller deras efterlevande lämpligast skulle beredas tillfälle att erhålla rättegångsbiträde. Med stöd af detta Andra Kammarens beslut och på grund af ytterligare vunnen erfarenhet om de svårigheter, för att icke säga omöjligheter, som resa sig för de genom olycksfall skadade eller deras efterlevande att utfå den enligt lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete tillerkända invaliditets-, enke- och barnpensionerna, torde frågan ånyo böra bringas inför Riksdagen.

I den vid 1908 års riksdag inom Andra Kammaren aflämnade motionen n:o 61 finnes ett flertal fall anförda, utvisande dessa svårigheter och den blottställda belägenhet de förolyckade eller änka och barn iråka genom dels obekantskap med lagen och ännu mera genom obekantskap med de processuella formerna, och att de sålunda af brist på nödig rätts-hjälp ofta måste afvara t. o. m. den lilla ersättning lagen nu afsett att utgå. Till de i ofvan angifna motion omnämnda fall ha under året

ytterligare tillkommit flera och kännedom vunnits om nya förhållanden, som göra det ännu mera trängande att tillförsäkra den af olyckan drabbade eller de efterlevande det stöd, som de nu sakna.

Af hvad som sålunda blifvit bekant torde följande böra omnämnas. På grund af den lockelse, som ligger uti erhållande af billigare försäkringspremier, föranledes ett högst väsentligt antal yrkesidkare att olycksfallsförsäkra sina arbetare, icke uti riks-försäkringsanstalten, utan i enskilda bolag, och en del af dessa försäkringsbolag ha i sina kontrakt inrymt bestämmelser, hvilka ställa de ersättningsberättigade invaliderna, änkor eller barn, i än ofördelaktigare ställning. Så har exempelvis ett försäkringsbolag bland sina villkor stipulerat, att bolaget öfvertager den försäkringstagaren åliggande ersättningsskyldigheten under villkor, att då kraf om ersättning enligt ofvannämnda lag skall afgöras af domstol eller skiljemän, skall bolaget sättas i tillfälle att genom ombud företräda försäkringstagaren.

Ett annat bolag har följande allmänna villkor:

Önskar försäkringstagare träffa sådan öfverenskommelse angående inhämtande af utlåtande från riks-försäkringsanstalten, hvarom i 15:de § i lagen förmäles, bör försäkringstagaren till bolaget öfverlämna de handlingar, hvarå riks-försäkringsanstaltens utlåtande är afsedt att grundas, och ombesörjer bolaget öfverlämnandet af samma handlingar till riks-försäkringsanstalten, dock med rätt för parterna och bolaget att dessförinnan företaga den komplettering af handlingarna, som kan finnas erforderlig. Sluter försäkringstagare utan bolagets medgifvande med skadad arbetare eller med skadad arbetares efterlevande aftal om ersättning, vare det aftal mot bolaget utan verkan.

Ett tredje bolag med mycket utsträckt verksamhet stipulerar i sina stadgar följande:

Arbetsgifvaren må endast med försäkringsbolagets medgifvande påkalla sådant utlåtande af riks-försäkringsanstalten, hvarom i 15:de § af nämnda lag förmäles, och skall i sådant fall utlåtandet infordras genom försäkringsbolaget såsom arbetsgifvarens ombud.

Arbetsgifvare vare skyldig att, där tvist i afseende å ersättning uppkommer mellan arbetare och arbetsgifvare, ofördröjligen till bolaget öfverlämna alla tvisten rörande handlingar.

Öfverträdelse af i denna paragraf lämnad föreskrift medför förlust af all rätt till ersättning enligt försäkringslagen.

Till dessa fall kan läggas ytterligare ett, som äfven det visar hur lagens effektivitet icke endast försvåras, utan t. o. m. omintetgöres.

Hos en arbetsgifvare i Göteborg hade en arbetare förolyckats. Arbets-

gifvaren utbetalade under något öfver två år en ersättning till den förolyckades änka och hennes barn, dock utan att något skriftligt aftal förelegat, såsom lagen föreskrifver. Därefter uppstod tvist mellan parterna och arbetsgifvaren upphörde att utbetala någon vidare ersättning. Nu drogs ärendet inför domstol, som emellertid afvisade änkans ersättningsanspråk på den grund, att det icke blifvit styrkt, att aftal om ersättning förelegat samt att dessa ersättningsanspråk bort vara framställda inom två år efter det olycksfallet inträffat. Likaså afvisade domstolen målsägarens yrkande, att arbetsgifvaren skulle gå ed på att intet aftal förelegat. Malsäganden själf måktade ej draga ärendet inför högre domstol, och den genom förlikningsnämnden tillsatta sakköraren lät vid underdomstolens beslut bero.

Bland de svårigheter, som af andra anledningar kunna uppstå för en skadad arbetare eller hans efterlevande, då det gäller att utbekomma föreskrifven lifränta, möter ofta att inför den ersättningsskyldige eller inför domstol kunna bevisa, att den förolyckades oförsiktighet vid olycksfallet icke med fog kan betecknas sasom 'grof vardslöshet'. Det är vid ett föregående tillfälle i Riksdagen konstateradt, att till och med i ett hofrättsutslag dessa båda begrepp synts hafva blifvit förväxlade eller gjorda likvärdiga. För en skadad arbetare måste det tydligen vara än svårare att i hvarje särskildt fall förklara skillnaden på dessa båda begrepp, och dock hänger hela frågan om lifräntans utbekommande på klargörandet häraf.

Vidare möter då och då också en annan svårighet, nämligen att få afgjort, hvilken som är den enligt lagens mening ersättningsskyldige yrkesidkaren. Särskildt vid skogsafverkning eller vid stenhuggerier förekommer ofta, att en skogsägare eller en stenbrottsägare öfverenskommer om ett arbetes utförande förmedelst aekord endast med en af de för arbetets utförande anställda arbetarne. Och under sådana förhållanden har det visat sig, att för förolyckade arbetare eller deras efterlevande synnerligen stora svårigheter för lifräntans utbekommande uppkommit.

Af det anförda synes sålunda framgå, huru sorgligt illa rustade arbetets invalider, änkor och barn stå, då det gäller att bevaka dem enligt lagen tillerkända rätt till invaliditets-, änke- eller barnpensioner. Och enligt hvad ett annat i Göteborg nyligen timadt fall visar, står en sådan invalid, äfven om han hade sina sinnens fulla bruk i behåll efter olycksfallet, fullkomligt vanmäktig till och med när arbetsgifvaren sagt sig vilja bevaka denna invalids rätt till ersättning enligt de grunder, som af riksförsäkringsanstalten kunde blifva fastställda.

Och af ett annat fall, hvarom rättegång vid Stockholms rådsturätt pågår, synes hvilka svårigheter, som kunna möta förolyckads änka och barn äfven under de förhållanden, då arbetsgifvaren ansett sig vara ersättnings-skyldig.

Helt naturligt söker hvarje försäkringsbolag, som upptager sådana bestämmelser, som här anförts för försäkringarnes giltighet, vid bevakandet af sina ekonomiska intressen att till ombud inför domstol utse därför särskildt vana och skickliga personer. Men gentemot sådana för dylika uppdrag särskildt uppöfvade ombud, är det klart, att en vid sådana domstolsförhandlingar alldeles ovan fattig invalid, änka eller minderårigt barn, icke skall kunna reda sig med de processuella formerna och därför också i de allra flesta fall gå förlustig den ersättning lagen dock utlofvat.

Med visshet torde kunna antagas, att afgörandet af rättstvister under dylika förhållanden kunna komma att blifva fördröjda i flera år, därest de ersättningsberättigade i ett eller annat enstaka fall skulle komma i åtnjutande af enskild rättshjälp. Ett drastiskt fall, där statens järnvägar var den ersättningsskyldige, blef ej afgjort på kortare tid än 6 år. Läggas så härtill de två år, vissa försäkringsbolag dessutom förbehållit sig, innan de utbetala en fastställd lifränta, och till äfventyrs ytterligare tidsspillan för erhållandet af öfverexekutors medverkan därtill, skulle möjlighet icke saknas för, att i lagen utlofvadt ersättningsbelopp i sådana fall icke komme att utgå, förrän 8 eller 10 år efter det olycksfallet inträffat.

Till afhjälpande i någon mån af dylika misshälligheter synes salunda staten böra träda emellan. Vid 1907 års riksdag var föreslaget, att riks-försäkringsanstalten direkt eller genom dess tjänstemän skulle öfvervaka lagens tillämpning, men detta förkastades af båda kamrarna.

I ett särskildt utlåtande till kommerskollegium är föreslaget, att kommerskollegii byrå för arbetsstatistik skulle öfvervaka lagens tillämpning på det sätt, att byrån i hvarje fall, då det af en inkommen anmälan om olycksfall kunde antagas, att invaliditeten uppgick till omkring 25 % af full invaliditet, borde vara skyldig hos den ersättningsberättigade pr post efterhöra, huruvida eller under hvilka former laglig ersättning vore garanterad. Men vid 1908 års riksdag upptog, som förut åberopats, Andra Kammaren med stor majoritet tanken på misshälligheternas afhjälpande genom tillsättandet af rättegångsbiträden. På denna grund skulle ju skäl föreligga att vidhålla denna tanke. Men realiserandet af densamma kan ske på olika vägar. Den i förra årets motion påpekade var tillsättandet af ett antal mera själfständiga ombud inom särskilda distrikt, på samma sätt som vid anordnandet af fabriksinspektionen eller vid införandet af

förlikningsmannainstitutionen, men också kan den utvägen anlitas, att uppdraget i fråga öfverlämnas åt ombud i landsorten, som stå i mera direkt beröring med något centralt ämbetsverk. Kommerskollegii byrå för olycksfallsstatistik eller riksförsäkringsanstalten torde vara de verk, som i detta afseende kunna komma i fråga. Till kommerskollegium inkomma efter hand alla anmälningar om olycksfall, men med riksförsäkringsanstaltens verksamhet i öfrigt torde det ifrågavarande arbetet stå i mera organiskt samband.

Med stöd af hvad sålunda är anfördt, hemställes,

att Riksdagen för sin del behagade besluta, att, till dess tillämpningen af lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete på annat sätt komme att öfvervakas, exempelvis af kommerskollegium eller riksförsäkringsanstalten, ett rättegångsbiträde må tillsättas i hvar och en af städerna Malmö, Göteborg, Stockholm, Örebro och Hernösand för att kostnadsfritt tillhandagå genom olycksfall i arbete skadade arbetare eller deras efterlevande i fråga om utbekommandet af lagstadgade invaliditets-, änke- eller barnlifräntor, samt att till enhvar af dessa rättegångsombud beviljas ett anslag af 6,400 kronor pr år.»

Då detta ärende förekom till behandling inom utskottet, uttalades från skilda håll sympatier för motionens syfte, hvarvid dock framhölls, att den utredning, motionärerna lämnat, ej syntes ådagalägga nödvändigheten af att för beredande af den ifrågasatta rättshjälpen vidtaga så omfattande och kostsamma anordningar som motionärerna ifrågasatt. För att emellertid erhålla någon ledning vid frågans bedömande beslöt utskottet att sätta sig i förbindelse med riksförsäkringsanstalten, som med föranledande häraf till utskottet aflämnat följande

*Utskottets
yttrande.*

»P. M.

angående de i riksförsäkringsanstaltens underdåniga utlåtande den 10 januari 1908 framställda förslag afseende att för arbetare, som skadats genom olycksfall i arbete, eller deras efterlevande underlätta utbekommandet af dem enligt lag tillkommande ersättning.

I:o Riksförsäkringsanstalten har till en början föreslagit, att parter, när de därom öfverenskomma, skola vara berättigade att hänskjuta ersättningsfråga i hela dess vidd till afgörande af riksförsäkringsanstalten i skiljemäns ställe.

Sådant afgörande skulle alltså kunna omfatta hvarje fråga om ersättning enligt lagen den 5 juli 1901. Riksförsäkringsanstaltens beslut, som

skulle meddelas utan kostnad för parterna, skulle äga samma kraft och verkan som skiljedom enligt lagen den 28 oktober 1887. Beslutet skulle, i öfverensstämmelse med hvad om skiljedom är stadgadt, icke kunna upphävas på annat än formella skäl.

Anförda förslag åsyftar att bereda ersättningstagare möjlighet att snabbt och med minsta kostnad få ersättningsfråga slutligen afgjord.

2:o. Vidare har riks försäkringsanstalten framställt förslag därom att i samtliga fall, då fråga är om bestämmande af invaliditetsgrad, utlåtande skall inhämtas af riks försäkringsanstalten. Föreskriften härom skulle erhålla den affattning, att aftal om ersättning i anledning af för framtiden bestående nedsättning i en skadad arbetares arbetsförmåga icke är bindande, så framt aftalet ingåtts, utan att utlåtande först inhämtats från riks försäkringsanstalten om invaliditetsgraden.

Genom nu nämnda stadgande skulle först och främst vinnas, att invaliditetsgradsbestämningarna komme att äga rum efter likformiga grunder. Dessutom skulle garanti erhållas däremot, att arbetare af oförstånd eller obenägenhet för rättstvister medgifve obehöriga inskränkningar i sin rätt.

Då i händelse utlåtande om invaliditetsgrad skulle i alla fall af riks försäkringsanstalten afgifvas, borde anmälningarna om olycksfall ingå till riks försäkringsanstalten. Anstalten skulle därigenom kunna sättas i tillfälle att öfvervaka, att arbetarne finge sin rätt, att preskription icke inträdde, att ordentliga aftal träffades i fråga om ersättningen o. s. v.

3:o. Riks försäkringsanstaltens skyldighet att afgifva utlåtanden enligt 15 § af lagen den 5 juli 1901 skulle utsträckas därefter, att utlåtande må begäras af allenast ena parten. I sådant fall skulle riks försäkringsanstalten emellertid förelägga den andra parten att inom viss tid afgifva yttrande, dock att om sådant yttrande ej inom förelagd tid inkomme, anstalten skulle vara berättigad att i allt fall meddela det begärda utlåtandet, därest tillräcklig upplysning i frågan finnes ändock föreligga.

I de fall då materialet för ett af allenast den ena parten begärdt utlåtande framstår såsom bristfälligt, skulle riks försäkringsanstalten alltså äga befogenhet att tills vidare vägra utlåtande.

Förutom ofvannämnda positiva förslag i ämnet har riks försäkringsanstalten till behandling upptagit ytterligare ett par frågor.

4:o. Riks försäkringsanstalten har sålunda tagit i öfvervägande, om icke anstaltens befogenhet att enligt 15 § afgifva utlåtanden borde utsträckas äfven därefter, att anstalten som sådan skulle äga besvara af arbetsgifvare framställda frågor, huruvida de idkade sådan verksamhet, som afses i 2 § af lagen. Anstaltens utlåtande borde emellertid för sådant fall hafva be

tydelse icke allenast såsom sakkunnigt utlatande utan vara för frågan afgörande, naturligen under förutsättning att ändring ej sker i de förhållanden, som legat till grund för utlåtandet. Endast på sådant sätt skulle utlåtandet kunna blifva af verkligt värde för arbetsgifvaren, då denne eljest aldrig kunde vara fullt säker, att domstol vid en blifvande ersättningstvist skulle ansluta sig till anstaltens i dess utlåtande uttalande mening. Väsentliga fördelar skulle äfven ur arbetarnes synpunkt afgjordt vara förenade med en dylik anordning.

Då emellertid genom den föreslagna anordningen en ny och i viss mån mot gällande rättsgrundsatser stridande princip skulle införas i vår rätt, ansåg sig riksförsäkringsanstalten icke böra framställa något förslag i ämnet. — (Arbetareförsäkringsrådet i Danmark har en vidsträckt befogenhet i fråga om tillämpningen af där gällande ersättningslag.)

5:o. Riksförsäkringsanstalten har emellertid satt i fråga, huruvida icke på annat sätt möjlighet skulle kunna beredas arbetsgifvare och arbetare att erhålla vägledning i ersättningsfrågor, som ej få vara föremål för anstaltens utlåtande. För ändamålet skulle det enligt anstaltens åsikt vara lämpligt, att en särskild tjänsteman hos anstalten erhöi i uppdrag att besvara förfrågningar rörande tillämpningen af lagens bestämmelser. Nämda tjänsteman skulle beredas tillfälle att taga kännedom om den hos riksförsäkringsanstalten tillämpade praxis samt hafva tillgång till alla handlingar, som voro ägnade att gifva vägledning däri. Han skulle därför kunna förutsättas vara i stånd lämna såvidt möjligt sakkunnig upplysning. I särskilda fall, då ömmande omständigheter föreläge, skulle han ock kunna biträda skadad arbetare eller annan ersättningsberättigad inför rätta.

Något positivt förslag i sistnämnda fråga har riksförsäkringsanstalten emellertid ansett sig ej böra för närvarande framställa.»

Af denna handling framgår, att riksförsäkringsanstalten i hög grad beaktat önskvärldheten af att i möjligaste mån underlätta regleringen af de vid olycksfall i arbete uppkommande ersättningsfrågor. Anstaltens därvid framträdande syfte att, så långt sig göra låter, få ersättningsfrågorna lösta på den godvilliga öfverenskommelsens väg och under sakkunnig bemedling finner utskottet tilltalande. Att emellertid äfven med antagande af anstaltens förslag tvister ej kunna i allo förekommas, ligger i sakens natur, och då i sådana fall behof af rättshjälp för de skadade eller deras efterlevande emellanåt kan uppstå, torde denna fråga möjligen på det mest praktiska och enkla sätt kunna lösas genom att, på sätt i memorian antydts, inom riksförsäkringsanstalten anställas en sakkunnig och

lämplig person, hvars biträde i rättegången de ersättningsökande äga påkalla.

Då emellertid den möjlighet icke är utesluten, att vid ett närmare öfvervägande af frågan det skall visa sig, att densamma kan på annat sätt få en än mera tillfredsställande lösning, hemställer utskottet,

att Riksdagen i anledning af herrar Larssons och Lindblads ifrågavarande motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och på hvad sätt genom det allmännas försorg rättshjälp må kunna beredas genom olycksfall i arbete skadade arbetare eller deras efterlevande för utfäende af dem enligt lag tillkommande ersättning.

Stockholm den 6 maj 1909.

På det sammansatta utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.

Det skulle antecknas, att herr *Fahlén* ej deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
